

STUDENTERNA KRÄVER FLER

LÄRAR-

LEDDA

LEKTIONER

Text

Mikael Bergling

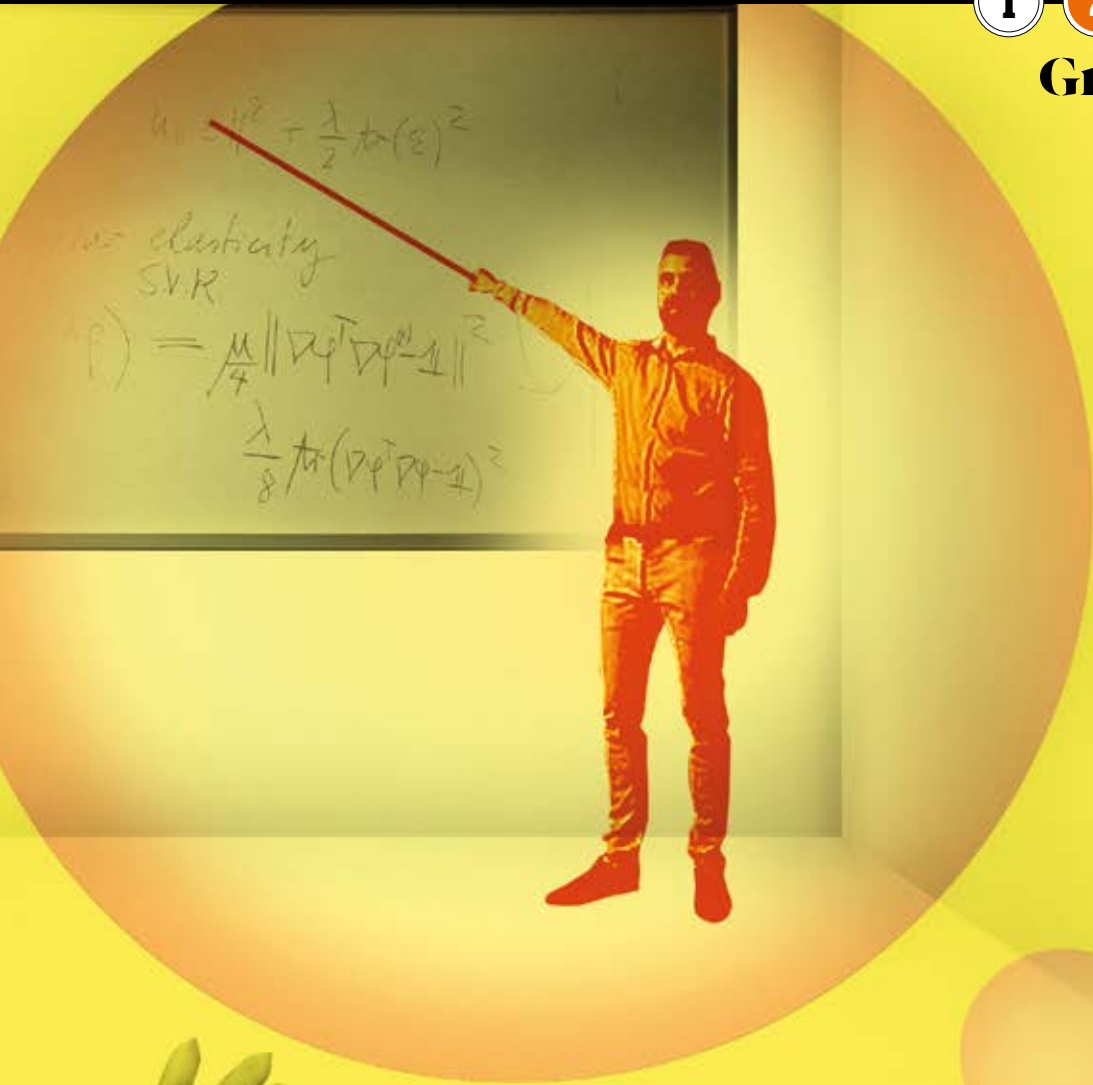
Svenska universitets- och högskolestudenter har i genomsnitt minst lärarledd undervisningstid i Europa.

Många svenska lärarstudenter får nöja sig med bara några timmar i veckan, trots att de studerar på heltid.

– Antalet lärarledda timmar måste bli fler. Det skulle öka kvaliteten på undervisningen och förmodligen även minska avhoppet, säger *Ida Caesar* som pluggar till språklärare.

Granskning

LÄRARLÖSA LEKTIONER LEDER TILL FLER AVHOPP

VÅRAS KONSTATERADE Universitetskansler-ämbetet (UKÄ) i en utvärdering av ämneslärarutbildningarna för årskurs 7–9 och gymnasieskolan att många av dem har klara brister. Av 103 utbildningar fick 59 betyget hög kvalitet och 44 betyget ifrågasatt kvalitet. En tidigare utvärdering av grundlärarutbildningen gav liknande resultat.

– Det finns mycket som kan förbättras, säger Ida Caesar som sitter i styrelsen för LR:s studerandeförening.

Sedan ett år tillbaka studerar hon vid Lunds universitet efter att dessförinnan i tre år ha pluggat på Linnéuniversitetet i Kalmar. I vår räknar hon med att ta sin examen som ämneslärare i svenska och engelska.

– Jag ämnar senare även bli behörig i ämnet svenska som andraspråk som jag läser på halvfart sedan cirka ett halvår tillbaka.

Det senaste året har Ida Caesar haft en extra hög studietakt – läst 150 procent – och dessutom arbetat som timanställd lärarvikarie vid sidan av studierna.

– Det borde egentligen inte gå med tanke på att det handlar om heltidsstudier. Men tempot är ofta inte speciellt högt. Dessutom är det lite lärarledd undervisning på lärarutbildningarna. Under de fyra åren jag har pluggat har vi kanske haft knappt åtta timmar lärarledd undervisning per vecka.

IDA CAESAR MENAR att mer lärarledd tid förmodligen skulle göra utbildningarna mer effektiva och ge studenterna ett tydligare socialt sammanhang.

– Jag har rätt så lätt för studier, är ganska så självgående och klarar självstudier bra. Men så är det ju inte för alla. Det var till exempel ganska många som hoppade av utbildningen under min första och andra termin i Kalmar. Jag tror att avhoppet hade varit färre med mer lärarledd tid.

Ida Caesar är kritisk till delar av lärarutbildningen som den ser ut i dag.

”
NÄR DET
HAR STÅTT
KUNNIGA
FÖRE-
LÄSARE-
FRAMFÖR
MIG HAR
JAG KÄNT
ATT DETTA
ÄR NÅGOT
SOM JAG
FÅR UT
MYCKET AV.

Ida Caesar,
lärarstudent

– UVK-kurserna (utbildningsvetenskapliga kärnan) är ett bra exempel. Jag har knappt träffat någon som har varit positivt inställd till dem. Det är mycket teorier om praktiken, men man får inte veta så mycket om vad man faktiskt ska göra som lärare, hur det verkligen är ute på skolorna.

– Med den ämnesnära lärarledda undervisningen har det varit precis tvärtom. När det har stått väldigt kunniga föreläsare framför mig och berättat om sina ämnen, då har jag känt att detta är något som jag får ut mycket av. Då känner jag mig väldigt inspirerad.

2018 UNDERSÖKTE UTREDARE vid UKÄ 437 scheman från svenska universitet och högskolor för åren 2007, 2014 och 2017 för att ta reda på hur många timmar lärarledd undervisning en student erbjuds under sin första termin.

Undersökningen visar bland annat:

► En student på en svensk högskola har i snitt 11 lärarledda timmar per vecka. Det skiljer dock mycket mellan olika utbildningsområden.

► Snittet för humaniora, samhällsvetenskap, teologi och juridik (HSTJ) är åtta timmar, precis som inom utbildningsområdet undervisning.

► Studenter inom naturvetenskap, teknik och farmakologi (NTF) kan räkna med 15 timmar lärarledd tid per vecka.

► Den stora skillnaden beror framför allt på att ersättningen från staten är mycket högre till NTF än till HSTJ.

► Inom HSTJ finns det en stor variation mellan olika ämnen och program trots samma ersättning. Studenter som läser exempelvis ekonomi kan räkna med cirka 10–11 timmar lärarledd tid i veckan medan de som pluggar sociologi, litteraturvetenskap eller historia får nöja sig med 6–7 timmar.

EFTER KRITIK HÖJDE regeringen 2016 ersättningsbeloppen inom HSTJ med syftet att den lärarledda tiden skulle öka.

– Vi kunde inte se i vår undersökning att det hade skett en ökning av den schemalagda tiden. Men frågar man lärosätena, så säger de att de har använt pengarna för att öka den schemalagda tiden, berättar Fredrik Svensson som är senior utredare på UKÄ.

– Det kan vara så att det har skett små öknningar som vår metod inte har lyckats fånga. Eller så har det inte skett en ökning, utan pengarna har använts för att minska tiden ytterligare. Flera lärosäten hävdar att deras ekonomiska situation är så pass kärv att de har svårt att hålla uppe den schemalagda tiden. Satsningarna har gjort att de inte har behövt skära ned ytterligare.

Finns det någon nedre gräns med tanke på att det handlar om heltidsstudier?

– Det är klart att det finns. Frågan är bara var den gränsen går. Enligt förarbetena till dagens ersättnings-system anses nio lärarledda timmar i veckan för HSTJ vara ett minimum. Men hur mycket man vill satsa på lärarledd tid är en politisk fråga. Det finns också annat

Foto Andreas Hillergren

Ida Caesar sitter i styrelsen för LR:s studerandeförening och vill se mer lärarledd undervisning.

STOR SKILLNAD MELLAN PROGRAM OCH LÄROSÄTEN

Skolvärlden frågade våren 2020 några lärosäten hur många timmar lärarledd undervisning per vecka lärostudenterna får på de två första delkurserna (som inte innehåller några praktikdelar) i den utbildningsvetenskapliga kärnan.

Bland annat på grund av att begreppet lärarledd undervisning kan tolkas på olika sätt och att kurserna kan ha olika innehåll, upplägg och omfattning, är svaren inte direkt jämförbara. De ger dock en fingervisning om hur mycket lärarledd undervisning som ges

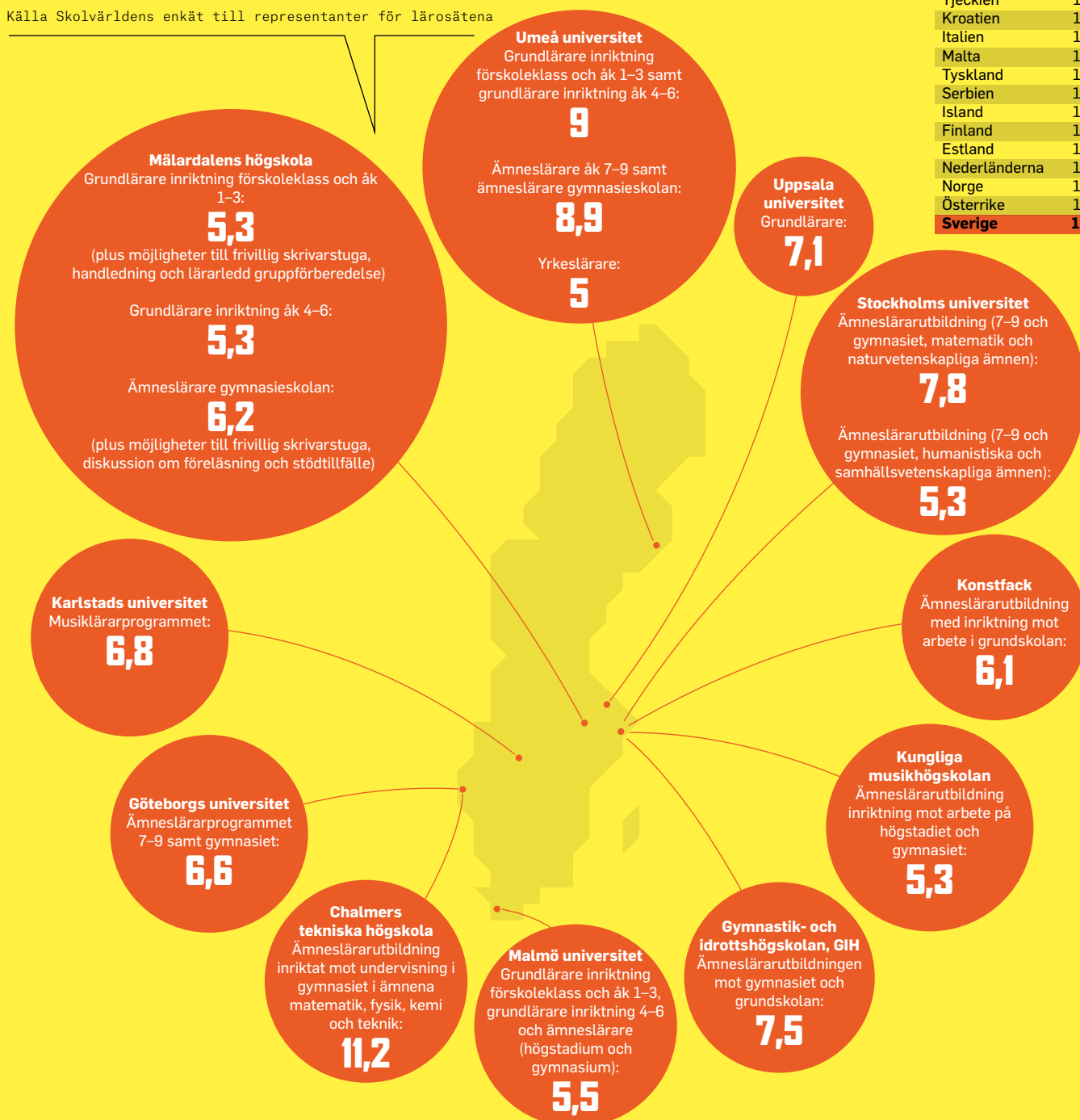
Uppgifterna avser verksamheten under normala omständigheter (ej pandemi).

Så mycket lärarledd undervisning får de europeiska universitets- och högskolestudenterna, timmar per vecka.

Källa Eurostudent 2018

Polen	21
Portugal	21
Albanien	21
Schweiz	20
Rumänien	20
Slovenien	20
Georgien	20
Danmark	19
Ungern	19
Frankrike	19
Irland	19
Slovakien	18
Turkiet	18
Litauen	18
Lettland	18
Tjeckien	17
Kroatien	17
Italien	17
Malta	16
Tyskland	16
Serbien	16
Island	16
Finland	16
Estland	16
Nederländerna	15
Norge	13
Österrike	12
Sverige	10

Källa Skolvärldens enkät till representanter för lärosätena

som kan öka utbildningens kvalitet. Samtidigt är det rätt så grundläggande att en student får tid med och tillgång till lärare.

– Jämfört med många andra länder verkar vi i Sverige värdera schemalagd tid lägre än många andra, säger Fredrik Svensson.

Enligt den senaste upplagan av enkätundersökningen Eurostudent – där studenter i europeiska länder tillfrågas om hur mycket lärarledd undervisning de deltar i under en vanlig vecka – hamnade Sverige i botten. 2011 deltog svenska studenter på grundnivå i lärarledd undervisning tolv timmar i veckan enligt undersökningen och 2015 i elva timmar. 2018 hade den genomsnittliga tiden sjunkit till tio timmar i veckan.

– I dag är det väldigt stora avhopp från lärarutbildningarna. Det är möjligt att mer undervisningstid skulle kunna minska avhoppet, vilket vore bra med tanke på den stora lärarbristen. Det är tydligt att de som hoppar av lärarutbildningen är studenter som har lite sämre studiemeriter sedan tidigare. Kanske skulle mer undervisningstid hjälpa dem att ta sig igenom utbildningen, säger Fredrik Svensson..

Det är många som studerar till lärare. Kan det vara en förklaring till de få undervisningstimmarna, att det helt enkelt kostar mycket att öka den lärarledda tiden?

– Den kan vara en förklaring, precis som traditionen. Det är dessutom brist på lärare som kan undervisa på lärarutbildningarna, åtminstone lärare som har disputerat, vilket också gör det svårt att öka antalet undervisningstimmars.

HÄROMÅRET GJORDE LÄRARNAS Riksförbund en enkätundersökning bland lärarstudenter som befann sig i slutet av sin utbildning. Undersökningen visar bland annat:

▶ 68 procent av studenterna fick åtta timmar eller mindre lärarledd undervisningstid per vecka under den högskoleförlagda delen av utbildningen. 41 procent uppgav att de fick fem timmar eller mindre.

▶ Drygt 40 procent ansåg att lärarstudierna i praktiken inte sysselsatte dem på heltid. Många förvärsarbetade vid sidan om studierna.

▶ 36 procent av de svarande grundlärarstudenterna ansåg att utbildningen höll ganska eller mycket låg kvalitet. Bland ämneslärarstudenterna var andelen 30 procent.

▶ 60 procent ville ha mer lärarledd undervisningstid. 80 procent ansåg att mer lärarledd undervisningstid skulle höja kvaliteten på utbildningen.

SVANTE TIDEMAN, FÖRSTE vice ordförande i Lärarnas Riksförbund och lärare i svenska och engelska,

”
LÄRO-
SÄTENA
KAN INTE
BARA
SKICKA
UT EN
LITTERATUR-
LISTA TILL
STUDENT-
TERNA.

Svante Tideman,
förste vice
ordförande
i Lärarnas
Riksförbund

säger att den lärarledda undervisningstiden måste öka.

– Det är inte rimligt att 40 procent av lärarstudenterna bara har fem timmar lärarledd undervisning i veckan, som vår undersökning visade. Lärosätena kan i praktiken inte bara skicka ut en litteraturlista till studenterna och tro att de skall klara sina studier på egen hand.

– Att det satsas mindre pengar på utbildningar inom bland annat humaniora och samhällsvetenskap visar på samhällets syn på dessa utbildningar jämfört med exempel läkare-, sjuksköterske- och ingenjörsutbildningarna, säger Svante Tideman.

Under senare år har det vuxit fram en mängd nya varianter på lärarutbildningar. I det så kallade januariavtalet mellan regeringen, Centern och Liberalerna talas det bland annat om behovet av att korta ner längden på kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) och öka studietakten.

– Jag tycker att det är viktigt att man värnar den traditionella lärarutbildningen. Risken med alla nya sönderhackade vägar är att de inte leder till att fler väljer att studera till lärare, utan att det är fler som väljer snabbspåren. Men det finns ingen quick fix, säger Svante Tideman.

SAMTLIGA SOM SKOLVÄRLDEN har talat med menar att den lärarledda undervisningstiden behöver öka på lärarutbildningarna.

– Grundproblemet är resursbristen. Det behöver helt enkelt satsas mer pengar. Jag sätter visst hopp till att den utredning som överlämnades till regeringen i våras ska leda till att så också sker, säger Jörgen Nissen som är dekan för Utbildningsvetenskap vid Linköpings universitet.

Enskilda högskolor och universitet kan väl själva välja att resursmässigt prioritera lärarutbildningarna om de vill det?

– Det är lätt att i högtidstal säga att lärarutbildningarna är viktiga. Men när det kommer till att omfördela resurser mellan olika utbildningsområden ute på lärosätena händer nästan ingenting, trots att det står dem fritt att göra så.

– Även om jag tycker att vi i grunden har en bra lärarutbildning, och att vi gör det bästa vi kan utifrån våra resurser, finns det ett generellt behov av att öka undervisningstiden. Många delar av lärarutbildningarna bedrivs med låg ekonomisk ersättning vilket självklart påverkar undervisningstiden. Detta är utbildningar som rimligen borde kunna erbjuda undervisning, handledning, färdighetsträning, återkoppling och examination i samma utsträckning som andra professionsutbildningar, till exempel psykolog- eller sjuksköterskeutbildningarna.

” ATT STUDENT-GRUPPERNA I HÖG UTSTRÄCKNING FÅR MÖJLIGHET ATT SAMSPELA MED LÄRARE BÖR TILLFÖRA UNDERVISNINGEN KVALITET.

Samuel Bengmark, ansvarig för Chalmers lärarutbildning

I VÅRAS GENOMFÖRDE Skolvärlden en enkätundersökning bland några lärosäten om hur många timmar lärarledd undervisning per vecka deras lärarstudenter får på de två första delkurserna i den utbildningsvetenskapliga kärnan (se grafik på föregående uppslag). Frågorna avsåg ”normala” förhållanden, det vill säga inte coronatider.

Begreppet lärarledd undervisning kan tolkas på olika sätt. Enskilda kurser kan dessutom ha olika innehåll, upplägg och omfattning. Det gör är de olika svaren inte är direkt jämförbara. De ger dock en fingervisning om hur mycket lärarledd undervisning som ges.

Av de lärosäten som deltog i Skolvärldens undersökning erbjuder Chalmers tekniska högskola i Göteborg mest, drygt elva timmar per vecka på sin ämneslärarutbildning (inriktad mot undervisning på gymnasiet i ämnena matematik, fysik, kemi och teknik).

Den fem år långa utbildningen leder till både civilingenjörs- och lärarexamen.

– Tekniska högskolor har en tradition av att ha mycket schemalagd undervisning i sina vanliga ingenjörutbildningar och det är den traditionen som vi har följt när vi har börjat med lärarutbildningar, säger Samuel Bengmark som är biträdande professor i matematik och ansvarig för Chalmers lärarutbildning.

Blir undervisningen bättre med mer lärarledd tid?

– Vi har inte gjort några undersökningar, men är övertygade om att lärare spelar roll för undervisning. Att studentgrupperna i hög utsträckning får möjlighet att samspela med lärare bör tillföra undervisningen kvalitet. Det är också viktigt att studenterna finns i ett socialt sammanhang, inte minst när studierna tar emot eller motivationen går ned, vilket klasskamrater och lärare kan ge.

Många lärarutbildningar har i dag svårt att rekrytera kvalificerade lärare.

– Vi använder oss av mästarlärare. Det är utvalda och skickliga gymnasielärare som är hos oss i tre år på 40 procent, alltså två dagar i veckan, och undervisar. De tillför vår utbildning yrkesrelevans och säkerställer återkoppling till den praktiska verkligheten. Det fungerar extremt väl. ☺

MINISTERNS LÖFTE:

”DET SKA SKE EN ÖKNING”

Den lärarledda undervisningstiden på lärarutbildningarna ska öka.

Det säger Matilda Ernkrans (S) som är minister för högre utbildning och forskning.

EFTER KRITIK HÖJDE regeringen för några år sedan ersättningsbeloppen till lärosätena. Syftet var framför allt att öka den lärarledda tiden inom humaniora, samhällsvetenskap, teologi och juridik.

– Enligt Universitetskanslersämbetets uppföljning har kvalitetssatsningen haft effekt och lett till ökad lärarledd tid, vilket gjorde att vi förra året permanentade pengarna. Universitet och högskolor ska känna en trygghet i att pengarna finns där och fortsatt ska användas till lärarledd tid, säger Matilda Ernkrans.

– Vi har bland annat också permanentat och utökat satsningen på övningsskolor, vilket även det är ett sätt att stärka kvaliteten i lärarutbildningen.

Men den lärarledda tiden har väl inte ökat överallt?

– Nej, det varierar. Lärarutbildningens kvalitet är en viktig del av det samarbete som regeringen har med Centern och Liberalerna. Vi är överens om att den lärarledda tiden behöver öka och att det behövs ytterligare insatser för att stärka kvaliteten. Det är ett arbete som nu är igång.

Enligt punkt 56 i det så kallade januariavtalet mellan regeringen, Centern och Liberalerna, ska även kopplingen mellan teori och praktik i utbildningen stärkas och fokus på metodiken öka.

En utredning tillsattes för knappt ett år sedan för att ta reda på hur det ska gå till. För några månader sedan lämnade utredarna över sina förslag.

Foto Magnus Glans

Matilda Ernkrans (S), minister för högre utbildning och forskning, lovar mer lärarledd undervisning för lärarstudenter.

Matilda Ernkrans säger att det är förslag som nu bereds i regeringsskansliet.

- Vi försöker hålla uppe tempot i de här delarna trots att vi samtidigt måste hantera akuta åtgärder på grund av coronapandemin.

Kan få lärarledda timmar i lärarutbildningen vara en förklaring till de många avhoppen?

- Det är något som många studenter och studentorganisationer pekar på när jag möter dem.

- Det torde i alla fall vara lättare att ta sig igenom en utbildning om man får mer lärarledd tid. För mig är det viktigt att vi kan fortsätta att öka den lärarledda tiden. Det är också något som jag är väldigt övertygad om stärker kvaliteten i utbildningen.

Hur många lärarledda timmar i veckan i genomsnitt är rimligt på en lärarutbildning?

- Det tänker jag inte sätta en siffra på. Men jag är väldigt glad över att vi i samarbetet i mitten på svensk politik är överens om att stärka kvaliteten på lärarutbildningen med fler lärarledda timmar.

Är flera lärarledda timmar extra viktigt för studenter som kommer från studieovana hem?

”
FÖR MIG
ÄR DET
VIKTIGT
ATT VI KAN
FORTSÄTTA
ÖKA DEN
LÄRAR-
LEDDA
TIDEN.

Matilda Ernkrans

- Lärarutbildningarna har varit duktiga på att bredda sin rekrytering. Det inte ovanligt att studenterna på dessa utbildningar är de första i sina familjer som läser en högre utbildning.

- De kanske inte har samma stöd hemifrån som de som kommer från familjer med flera generationer av akademiker. En ökning av den lärarledda tiden borde göra det lättare för alla att ta sig igenom utbildningen.

Antalet lärarledda timmar varierar inte bara mellan olika utbildningar, utan också mellan olika lärosäten.

- Universitet och högskolor är egna självständiga myndigheter. De har stor frihet när det gäller att utforma utbildningarna. De ska svara mot studenternas efterfrågan, arbetsmarknadens behov och ta ansvar för kvaliteten på utbildningarna.

- Men de väljer till viss del själva hur de fördelar sina intäkter mellan olika utbildningsområden. De som vill kan omfördela, vilket det finns lärosäten som gör. Men det finns också de som inte gör det. Nationellt behövs det kvalitetssatsningar rent pengamässigt. Men lärosätena har också att ta ansvar för hur man fördelar sina intäkter mellan olika utbildningsområden. ☉